

نیازمندی قرآن به تعبیر در تعارض با امکان فهم آن است

در تعبیر ائمه (ع) قرآن معیار سنجش روایات دانسته شده و بر این اساس ما باید بتوانیم کتاب خدا را بفهمیم تا روایات پیامبر (ص) و ائمه (ع) را بر آن عرضه کنیم و این در حالی است که اگر آن را خواب‌نامه، مه‌آلود یا رمزآلود بدانیم، فهم آن جز به وسیله معبر امکان‌پذیر نیست.

محمد محمدرضایی:

نیازمندی قرآن به تعبیر در تعارض با امکان فهم آن است

در تعبیر ائمه (ع) قرآن معیار سنجش روایات دانسته شده و بر این اساس ما باید بتوانیم کتاب خدا را بفهمیم تا روایات پیامبر (ص) و ائمه (ع) را بر آن عرضه کنیم و این در حالی است که اگر آن را خواب‌نامه، مه‌آلود یا رمزآلود بدانیم، فهم آن جز به وسیله معبر امکان‌پذیر نیست.

محمد محمدرضایی، استاد فلسفه دانشگاه تهران

محمد محمدرضایی، استاد فلسفه پردیس قم دانشگاه تهران، در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، به نقد و بررسی مقاله جدید عبدالکریم سروش با عنوان «#171؛ محمد (ص): راوی رویاهای رسولانه»؛ پرداخت و ضمن تبیین این مطلب که وحی منحصر به طریق رؤیا نیست، قول به خواب‌نامه بودن قرآن را که در این مقاله مطرح شده فاقد دلیل و استدلال و مستلزم عدم شفافیت قرآن و در نتیجه منجر به ساقط شدن وجه اعجازی و هدایتی آن و بی‌وجه و بی‌ملاک شدن دعاوی پیامبر (ص) و اعتبار تبعیت از ایشان دانست.

بخش پیشین این گفت‌وگو را این جا بخوانید!

معصومانه دانستن سخنان پیامبر (ص) مستلزم اتقان و مه‌آلود نبودن قرآن

محمدرضایی با بیان این‌که معصومانه دانستن سخنان پیامبر (ص) ما را به نتیجه‌ای خلاف ادعای مطرح شده در مقاله «#171؛ محمد (ص): راوی رویاهای رسولانه»؛ می‌رساند، اظهار کرد: اگر ما معتقد باشیم که پیامبر (ص) کذاب نیست و بیان او حجت معصومانه است، در خود قرآن بر این که این کتاب از طرف خدا نازل شده و بر اتقان و مه‌آلود نبودن آن بارها تأکید شده است. از جمله این‌که می‌فرماید: «#171؛ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا؛ آیا در [معانی] قرآن نمی‌اندیشند اگر از جانب غیر خدا بود قطعاً در آن اختلاف بسیاری می‌یافتند» (نساء/82).

وی عنوان کرد: بر اساس این آیه اولاً ما می‌توانیم قرآن را بفهمیم و ثانیاً این‌که اگر قرآن از جانب غیر خدا بود، اختلاف زیادی در آن وجود داشت و استناد شده است که همین هماهنگی قرآن که مورد فهم ما واقع می‌شود، خود دلیل این است که قرآن از جانب خدا آمده است.

محمدرضایی:

با مه‌آلود و مبهم دانستن آن، در واقع قرآن را فاقد ملاک و معیار دآوری در مورد فهم آن دانسته‌ایم و به این طریق هر کسی تعبیر خود را از آن خواهد داشت و حبل الله بودن و محور وحدت بودن آن بی‌معنا خواهد شد

محمدرضایی با اشاره به این مطلب که خواب‌نامه دانستن قرآن آن را نیازمند معبر می‌سازد، عنوان کرد: در این جا این پرسش مطرح می‌شود که چه کسی باید این خواب را تعبیر کند و اگر پاسخ داده شود که معبر خود پیامبر (ص) است، این سؤال مطرح می‌شود که چگونه باید سخنان خود پیامبر (ص) را به عنوان تعبیر از وحی، که با این تلقی در واقع خواب و رؤیاست، تشخیص داد. همچنین اگر بخواهیم ائمه معصومین (ع) را معبر قرآن معرفی کنیم، می‌بینیم که آنان در بیانی اظهار می‌دارند هنگامی که روایاتی از ما به شما می‌رسد، اگر شك و شبهه‌ای داشتید آن روایت را بر کتاب عرضه کنید و آن‌چه را که موافق با آن است، بگیرید و آن‌چه را مخالف با کتاب خداست کنار بگذارید.

این استاد فلسفه دین اظهار کرد: پس بر این اساس ما باید بتوانیم کتاب خدا و به تعبیر نویسنده مقاله «#171؛ محمد (ص): راوی رویاهای رسولانه»؛ این خواب‌نامه را بفهمیم تا روایات پیامبر (ص) و ائمه (ع) را بر آن عرضه کنیم؛ این در حالی است که اگر آن را مه‌آلود یا رمزآلود بدانیم، جز به وسیله معبر، فهم آن امکان‌پذیر نیست.

با رؤیایی دانستن وحی حبل‌الله بودن قرآن و محوریت آن برای وحدت بی‌معنا خواهد بود

وی همچنین با اشاره به آیه «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا؛ و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید«(آل‌عمران/103) گفت: بر اساس این آیه و تفاسیر، قرآن حبل‌الله و محور وحدت است، اما اگر قرآن را مه‌آلود و رمزآلود قلمداد کنیم، خود قرآن محور تفرقه خواهد بود و به دلیل قابل فهم نبودن نمی‌تواند محور وحدت قرار بگیرد و از این روست که امام باقر(ع) می‌فرماید: «هر کس که گمان کند که کتاب خدا مبهم است به هلاکت می‌رسد و دیگران را هم به هلاکت می‌رساند«(بحارالانوار/ج 89/ص 90)؛ چرا که با مه‌آلود و مبهم دانستن آن، در واقع قرآن را فاقد ملاک و معیار داوری در مورد فهم آن دانسته‌ایم و به این طریق هر کسی تعبیر خود را از آن خواهد داشت و حبل‌الله بودن و محور وحدت بودن آن بی‌معنا خواهد شد.

محمدرضایی با بیان این که کتابی می‌تواند کتاب هدایت باشد که روشن باشد، عنوان کرد: بر این اساس دیگر قرآن کتاب هدایت و بلاغ مبین نخواهد بود؛ در حالی که خداوند آن را نور مبینی می‌خواند که روشن است و به دیگر چیزها هم روشنی می‌بخشد؛ «وَوَرَّثْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَيْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ؛ ما کتاب را بر تو نازل کردیم که روشن کننده هر چیزی است«(نحل/88)

محمدرضایی:

اگر ما معتقد باشیم که پیامبر(ص) کذاب نیست و بیان او حجت معصومانه است، در خود قرآن بر این که این کتاب از طرف خدا نازل شده و بر اتقان و مه‌آلود نبودن آن بارها تأکید شده است.

وی ادامه داد: شما اگر بخواهید که مسافرتی بروید نیاز به نقشه‌ای شفاف و گویا دارید و اگر این نقشه رمزآلود باشد و هر کسی آن را به گونه‌ای تعبیر کند، هیچ گاه افراد با هم همراه نخواهند شد و یکی به طرف غرب و دیگری به طرف شرق و عده‌ای به سمت شمال و عده‌ای هم به سمت جنوب خواهند رفت و نتیجتاً این امر دلالت بر هدایتگر نبودن آن نقشه می‌کند؛ اگر قرآن نیز این چنین باشد نه کتاب هدایت خواهد بود و نه خواهد توانست محور وحدت جامعه اسلامی قرار بگیرد.

تنها ادعای صرف کردن و سخن رمزآلود گفتن بی‌نیاز از اقامه دلیل است

این محقق و پژوهشگر دینی در ادامه این گفت‌وگو به طرح اشکال دیگری در مورد متن تازه منتشر شده از عبدالکریم سروش پرداخت و ضمن بیان این مطلب که مقاله سروش از هرگونه استدلال خالی است، اظهار کرد: می‌توان پرسید که آیا ادعای ایشان مبنی بر خواب‌نامه بودن و رمزآلود بودن قرآن سخنی است با معنایی حقیقی و غیررمزی یا این ادعا و سخن نیز خود رمزی و مه‌آلود است. به تعبیر دیگر این نظریه یا باید معنای محصلی داشته باشد و یا معنایی رمزی دارد و در این صورت نیز باید به معنایی حقیقی منجر شود؛ وگرنه اعتباری ندارد. حال اگر این سخن به معنایی حقیقی ختم شود و می‌توان در مورد قرآن سخن غیررمزی هم بیان کرد چرا ما خود را محدود به سخن شما کنیم و چرا تنها يك سخن گفته شود و نتوانیم سخنان غیررمزی دیگری هم درباره قرآن بگوئیم.

محمدرضایی ادامه داد: از جمله سخنان غیررمزی که برای مثال می‌توان درباره قرآن گفت این است که به این دلیل خدا قرآن را در اختیار انسان قرار داده است که عقل و دانش بشری توانایی فهم مطالبی را که برای سعادت همه‌جانبه‌اش لازم است، ندارد و به دلیل این که خداوند حکیم است مطالبی را در قالب وحی برای بشر ارسال کند و این مطالب باید روشن باشد و در نتیجه قرآن که کتاب هدایت است کتابی روشن باید باشد. بنابراین باید پرسید که اگر سخن مطرح شده از سوی ایشان معنایی حقیقی دارد چرا آن سخن و مطلب باید درست باشد و آن چه ما در مورد قرآن بیان کردیم درست نباشد. بنابراین اگر این سخن صرف يك ادعا نیست باید بر آن اقامه دلیل شود.

وی افزود: ما می‌توانیم بگوئیم که خداوند خالق انسان است و اگر شما در مورد قرآن بتوانید بگوئید که همه آن رمزی است و همه خواب‌نامه است و آن را يك سخن غیررمزی قلمداد کنید من هم می‌توانم بگویم که خداوند حکیم است و حکیم کار لغو انجام نمی‌دهد. او میل جاودانگی را در انسان قرار داده است و انسان می‌تواند به سعادت ابدی نائل شود و سعادت ابدی انسان مستلزم این است که اطلاعاتی از منبع وحی به او برسد که روشن و شفاف باشد تا او راه خود را بیابد و به سعادت همه‌جانبه برسد و حکمت خداوند اقتضا می‌کند که مطالبی که می‌گوید روشن باشد.